

संस्कृत भारती

अक्षरम्, ८ उपमार्गः, २ घट्टः गिरिनगरम्, बेङ्गलूरु - ५६० ०८५.

पत्रालयद्वारा संस्कृतम्

संस्कृतम् संस्कृतम् संस्कृतम् संस्कृतम् संस्कृतम्

PRAVESHNA -8

SAMSKRIT HOME

It is not necessary to repeat that Samskrit was a spoken language at some period of Indian history. This fact is clearly understandable when one goes through Samskrit literature and grammar. Those were the days when this language was the language of every home. That tradition unfortunately is lost. If the parents speak Samskrit at home their children pick it up quite naturally. Then how can we make our homes as Samskrit homes ?

Write Samskrit words on every article of home use. For example, Samskrit words can be exhibited on, say, a chair - आसन्दः, door - द्वारम्, switch - पिञ्जः etc. Samskrit words can also be exhibited on containers of Kitchen use. If we follow this, one can acquaint oneself with Samskrit words for articles of daily use in about fifteen days. Further, write Samskrit expressions in short sentences in drawing sheets and hang them on the wall. One can thus use sentences independently. The visitors to the house also get impressed by this. We can take a vow to speak exclusively in Samskrit for some time of the day. For example while eating our meal we can speak Samskrit. This gradually brings a unique Samskrit atmosphere at home in every way.

All our thoughts originate when we are quite at home and later they get expression. Therefore, when we start learning Samskrit at home we can express easily in the same language. So Samskrit learning can begin at home at the first stage. We can fix a board in the front of the house as 'SAMSKRIT HOME' and exhibit below, 'Samskrit can be spoken here'. This gives inspiration to others.

Saraswati, goddess of learning, shines wherever Samskrit words are echoed. The words 'come' or 'go' may bring thrill when we say आगच्छतु, गच्छतु; we feel the presence of divinity. We feel an atmosphere of solace. If you make a beginning with one or two words and continue without break your home turns out to be SAMSKRIT HOME. You can seize the opportunity to create history at home.

Note:

The matters given in the inner pages of the cover are only for information. Questions on these points will not be asked in the exam.

॥ जयतु भारतम्-जयतु भारती ॥

Jayatu Bhāratam - Jayatu Bhārati

Victory of Bhārata - Victory of Samskrita

SAMSKRITA BHARATI

संस्कृत भारती

पत्रालयद्वारा संस्कृतम्

Sanskrit Through Correspondence

'Aksharam' 8th cross, Girinagar II Phase
Bangalore-560 085

॥ ज्ञातसारोऽपि खल्वेकः ¹सन्दिग्धे कार्यवस्तुनि ॥

However learned a person is, gets doubt when he
takes to work.

PRAVEŚA (First Session)

अष्टमः पाठः - EIGHTH LESSON

1. SENTENCES

- अ) 1. सः पठितवान् । - He read.
2. अयम् उत्तरं दत्तवान् । - He (this person) gave the answer.
3. अश्वाः धावितवन्तः । - Horses ran.
4. गजाः सिंहं दृष्टवन्तः । - Elephants saw the lion.
5. पितृव्या पृष्ठवती । - The (Paternal) aunt questioned.
6. सा फलं खादितवती । - She ate the fruit.
7. इमाः गतवत्यः । - These (women) went.

¹सन्दिग्धे - It is a verb. It means - gets doubt.

8. बालिकाः श्लोकं गीतवत्यः । - Girls sang the stanzas.
9. कर्मकराः कार्यं कृतवन्तः । - Workers did the work.
10. महिलाः वाक्यम् उक्तवत्यः । - Women uttered the sentence.

The above sentences consist of the words ending in 'क्तवतु' (तवत्) suffix.

When the suffix 'क्तवतु' comes after the verb roots we get the forms पठितवान्, गतवान् etc.,

eg. - पठ + क्तवतु - पठितवान्/पठितवती
गम् + क्तवतु - गतवान्/गतवती

SPECIAL POINTS

'क्तवतु' (तवत्) Suffix

This suffix is added to the roots in the sense of Past tense. Then roots become nouns. These nouns assume different forms in the three genders.

Example -

गम् + तवत् - गतवान् - (he) went

गतवती - (she) went

गतवत् - (it) went

When words ending in 'क्तवतु' suffix are used, rules governing the active voice are to be followed. That is to say that they should be in the same gender as that of words denoting the subject.

Example-

बालः शुकं दृष्टवान् । - The boy saw a parrot.

सीता शुकं दृष्टवती । - Sita saw a parrot.

रजकः वस्त्रं गृहीत्वा गतवान् । - After taking the clothes,
the washerman went.

राधा यमुनानदीं गतवती । - Rādhā went to the river
Yamunā.

वाहनम् गतवत् । - Vehicle went.

फलं पतितवत् । - Fruit fell.

Similarly, the past participle (word ending in क्तवतु) must be in the same number as that of the subject.

eg.-	Singular	Plural
	बालकः लिखितवान् ।	बालकाः लिखितवन्तः ।
	बालिका पठितवती ।	बालिकाः पठितवत्यः ।

In the active voice, it is easy to substitute a word ending in 'क्तवतु' for a verb in the past tense. Instead of using three different forms, these participles may be used. It gives the same sense.

III Person	प्र. पु-	सः अक्रीडत् । - सः क्रीडितवान् ।
II Person	म. पु-	त्वम् अक्रीडः । - त्वं क्रीडितवान् ।
I Person	उ. पु-	अहम् अक्रीडम् । - अहं क्रीडितवान् ।

आ) Study the following sentences-

1. अहं क्रीडित्वा पठामि* । - I read after having played.
2. सः स्थित्वा* गायति । - He sings after standing up.

3. अम्बा पाकं कृत्वा* परिवेषयति । - The mother serves after having cooked (the food).
4. चोराः आरक्षकं दृष्ट्वा* धावितवन्तः । - The thieves ran after seeing the police.
5. छात्राः प्रश्नं पृष्ट्वा* उत्तरं लिखन्तु । - Let the pupils write the answer after asking questions.
6. सर्वे देवालयं गत्वा* देवं नमन्तु । - Let all salute God after going to the temple.
7. एषा पाठं पठित्वा* निद्रां करोति । - She sleeps after having read.
8. पानीयं पीत्वा* गच्छतु । - After drinking beverage (you) go.
9. तेन शालां गत्वा* पठ्यते । - It is read by him after having gone to school.
10. मया ग्रन्थं दृष्ट्वा* लिख्यते । - It is written by me after having looked into the book.
11. तेन क्षीरं पीत्वा* निद्रा क्रियते । - It is slept by him after drinking milk.
12. महिषाः शाद्वलं गत्वा* तृणानि चरन्ति । - The bisons graze on grass after having gone to the pasture.
13. खलाः जनान् दृष्ट्वा* तान् निन्दन्ति । - The wicked blame the people after seeing them.
14. एते क्रीडित्वा* क्षीरं पिबन्ति । - These (boys or men) drink milk after having played.
15. वयं खादित्वा* जलं पिबामः । - We drink water after having eaten.
16. ते सेवां कृत्वा* आनन्दम् अनुभूतवन्तः । - They experienced joy after rendering service.

The above sentences have words (with star) ending in क्त्वा (त्वा) affix. These are formed by adding क्त्वा to the verb roots.

eg. क्रीड् + त्वा - क्रीडित्वा

पठ् + त्वा - पठित्वा

SPECIAL POINTS

When a subject does two actions the verbal form expressing the earlier action takes the affix क्त्वा.

eg.- बालकः क्रीडति । बालकः पठति । - बालकः क्रीडित्वा पठति ।

Here the two actions 'to play' and 'to read' are done by the same boy. The first action denoted by the verb root takes क्त्वा.

सुरेशः क्रीडति । रमेशः पठति ।

Here the two agents of the two action are different. Therefore the affix क्त्वा does not come.

सुरेशः क्रीडित्वा रमेशः पठति । - One must not say like this. This is an incorrect usage.

The क्त्वान्त words may be used in the Active, Passive and Impersonal voices.

इ) Study the following sentences.

1. अद्य भानुवासरः । - Today is Sunday.

2. श्वः मया गम्यते । - I shall be going tomorrow.

(Passive Voice)

3. परश्वः गुरुवासरः किल ? - Is not the day after tomorrow Thursday?

4. ह्यः कः आगतवान् ? - Who came yesterday?
5. सीता तत्र तिष्ठति । - Sita is standing there.
6. अहम् अत्र उपविशामि । - I sit here.
7. इदानीम् एषः कुत्र गच्छति ? - Where is he (this man or boy) going now?
8. अहम् अपि गच्छामि । - I too go.

Indeclinables are used in the above sentences.

SPECIAL POINTS

The words which do not have gender, number and case are indeclinables (Avyayas). Rather, the indeclinables do not undergo any change but remain constant in all the three genders, numbers and seven cases.

सदृशं त्रिषु लिङ्गेषु सर्वासु च विभक्तिषु ।

वचनेषु च सर्वेषु यत्र व्येति तदव्ययम् ॥

eg.- अय, च, हि - etc.

EXERCISE

- a) Convert the following verbs into words ending in क्तवतु suffix and write sentences making use of them.

Example -

निन्दति - निन्दितवान् - निन्दितवती ।

सः निन्दितवान्, सीता निन्दितवती ॥

खादति, शोचति, गर्जति, क्रीडति, जीवति, रक्षति, हसति,
पतति, लिखति, वन्दते, कम्पते, यतते ।

The following verbs slightly change their form.

नमति - नतवान् ।	गायति - गीतवान् ।
पृच्छति - पृष्टवान् ।	बहति - ऊढवान् ।
पश्यति - दृष्टवान् ।	यच्छति - दत्तवान् ।
तिष्ठति - स्थितवान् ।	नयति - नीतवान् ।
गच्छति - गतवान् ।	

- b) Convert the following verbs into क्त्वान्त words and write sentences by using them.

Example-

वन्दते - वन्दित्वा ।

सः देवं वन्दित्वा सुखं प्राप्तवान् ।

लिखति, हसति, खादति, धावति, नटति, जल्पति, बाधते, स्पर्धते, कम्पते ।

Here too certain verbs change their form-

पृच्छति - पृष्ट्वा ।	बहति - ऊढ्वा ।
गच्छति - गत्वा ।	यच्छति - दत्त्वा ।
तिष्ठति - स्थित्वा ।	नयति - नीत्वा ।
गायति - गीत्वा ।	स्मरति - स्मृत्वा ।

- c) Make sentences using the following indeclinables.

अपि - also

एवम् - thus

ततः - then, later

च - and

न - not

तथा - so, like that

अद्य - today

तत्र - there

कथम् ? - How ?

श्वः - tomorrow

अत्र - here

ह्यः - yesterday

एकदा - once

इति - thus

परह्यः - day before
yesterday

कदा ? - when?

इदानीम् - now

अन्यथा - otherwise

किमर्थम् ? - why ?

किन्तु - but

कुत्र ? - where?

परश्चः - day after tomorrow

तदा - then

कचित् - in one place /
some times

हे - lo!

अतः - hence

कति ? - how many ?

2. EUPHONIC COMBINATIONS

Sandhi is the term applied to the change of words consequent on the combination of letters while combining one word with another.

Sandhis are two fold as-

1. स्वरसन्धि and 2. व्यञ्जनसन्धि

स्वरसन्धयः

The euphonic combinations resulting from the vowels being followed by vowel are called vowel sandhis.

They are six.

१. सवर्णदीर्घसन्धिः ।

३. वृद्धिसन्धिः ।

५. यण्सन्धिः ।

२. गुणसन्धिः ।

४. पूर्वरूपसन्धिः ।

६. यान्तवान्तादेशसन्धिः ।

सवर्णदीर्घसन्धिः

When after a vowel अ इ उ ऋ (short or long) a similar vowel (short or long) immediately follows, a long vowel is substituted in the place of both.

eg.- दैत्य + अरिः - दैत्यारिः

(अ + अ) - (आ)

विद्या + आलयः - विद्यालयः

(अ + अ) - (आ)

इति + इयम् - इतीयम्

(इ + इ) - (ई)

श्री + ईशः - श्रीशः

(ई + ई) - (ई)

विष्णु + उदयः - विष्णूदयः

(उ + उ) - (ऊ)

Here are some examples of Savarnadīrgha Sandhi. Split them.

तापसाश्रमः, नास्ति, दण्डकारण्यम्, तस्यायम्, तयाद्य,
सिंहासनम्, दृष्ट्वायम्, महारण्यम् ।

3. RIDDLE प्रहेलिका

अपदो दूरगामी च साक्षरो न च पण्डितः ।

अमुखः स्फुटवक्ता च यो जानाति स पण्डितः ॥

Without legs it moves far. It is full of letters but not a scholar. It speaks distinctly, without mouth. The one who knows it is a scholar.

(Answer in the 14th page)

4. COMPREHENSION

सङ्ग्राह्यविषयाः ।

Some groups of well known things-

(A) Well known pairs-

रात्रिः - अहः ।

स्वर्गः - नरकः ।

पुण्यम् - पापम् ।

सुखम् - दुःखम् ।

प्रकृतिः - पुरुषः ।

ज्ञानम् - अज्ञानम् ।

B) Groups of three-

लोकत्रयम् - स्वर्गः, नरकः, पातालम् ।

प्रस्थानत्रयम् - उपनिषदः, ब्रह्मसूत्रम्, भगवद्गीता ।

त्रिवेणी - गङ्गा, यमुना, सरस्वती ।

वर्गत्रयम् - धर्मः, अर्थः, कामः ।

दोषत्रयम् - वातः, पित्तम्, कफः ।

त्रिपिटकानि - सूत्रपिटकम्, विनयपिटकम्, अभिधर्मपिटकम् ।

मूर्तित्रयम् - ब्रह्मा, विष्णुः, महेश्वरः ।

ऋणत्रयम् - देवऋणम्, ऋषिऋणम्, पितृऋणम् ।

रत्नत्रयम् - सम्यग्ज्ञानम्, सम्यक्चारित्र्यम्, सम्यग्दर्शनम् ।

शक्तित्रयम् - ज्ञानशक्तिः, इच्छाशक्तिः, क्रियाशक्तिः ।

5. INTRODUCTION TO SAMSKRITA LITERATURE.

संस्कृतवाङ्मयपरिचयः

उत्तररामचरितम्

The author of this play is Bhavabhūti.

The story of abandonment of Sīta, coming in Uttarakāṇḍa of Rāmāyaṇa, is the theme of this drama.

Just after the coronation of Rāma, the elders such as Kausalyā went to R̥śyasr̥ṅga's hermitage. In Ayodhya, when Sīta was resting on the lap of Rāma, a spy came and reported to Rāma about the slander about Sīta prevalent among the people. Rāma decided to abandon Sīta. Accordingly he abandoned her. The twin sons of Sīta, Lava and Kuśa, grew in the hermitage of Vālmiki. Meanwhile Rāma decided to perform the अश्वमेध (horse sacrifice) in Ayodhya and sent the sacrificial horse on expedition. Lava bound the horse that came to the forest. On that score, there was a battle between Kuśa and Chandraketu, the son of Lakṣmaṇa. At that juncture, Rāma arrived there and halted the war. Then all came to know one another. The great sage Vālmiki presented Sīta with Lava and Kuśa to Rāma.

Bhavabhūti has introduced some changes in the story of Rāmāyaṇa to make it effective as a drama. This play occupies a place of merit in Sanskrit literature.

“उत्तरे रामचरिते भवभूतिः विशिष्यते ।”

6. कथा

साधूनां जीवनम् ।

गङ्गातीरे एकः साधुः आसीत् । सः साधुः बहु उपकारं करोति । यः अपकारं करोति तस्यापि उपकारं करोति स्म सः । प्रतिदिनं सः गङ्गानद्यां स्नानं करोति । एकस्मिन् दिने सः स्नानं कर्तुं नदीं गतवान् । नदीप्रवाहे

एकः वृश्चिकः आगतः । सः साधुः वृश्चिकं दृष्टवान् । तं हस्तेन गृहीतवान् । तीरे स्थापयितुं प्रयत्नं कृतवान् । किन्तु वृश्चिकः साधुपुरुषस्य हस्तम् अदशत् । साधुः वृश्चिकं त्यक्तवान् । वृश्चिकः जले अपतत् । पुनः साधुः वृश्चिकं गृहीत्वा तीरे स्थापयितुं प्रयत्नं कृतवान् । पुनः वृश्चिकः हस्तम् अदशत् । एवम् अनेकवारं साधुः वृश्चिकं गृहीतवान् । वृश्चिकः अपि अदशत् ।

नदीतीरे एकः पुरुषः आसीत् । सः- “साधुमहाराज! अयं वृश्चिकः दुष्टः । सः पुनः पुनः दशति । भवान् किमर्थं तं हस्ते वृथा स्थापयति ? वृश्चिकं त्यजतु” इति उक्तवान् । साधुः उक्तवान्- “वृश्चिकः क्षुद्रः जन्तुः । दंशनं तस्य स्वभावः । सः स्वस्वभावं न त्यजति । अहं तु मनुष्यः । अहं मम परोपकारस्वभावं कथं त्यजामि ?” इति ।

यः अपकारिणाम् अपि उपकारं करोति सः एव साधुः भवति ।

The ways of good men

There was a saint on the bank of the Ganges. He used to do good to others. He was doing good to even those who did harm to him. Everyday he used to bathe in the river Ganges. One day he went to the river for bathing. There came a scorpion along the stream. The saint took the scorpion in his hand and tried to place it on the bank. But the scorpion bit the hand of the saint. The saint dropped the scorpion. The scorpion fell into the water. Again the saint took up the scorpion and tried to place it on the bank. Again

the scorpion bit his hand. Thus the saint took up the scorpion several times and the scorpion bit him.

There was a man on the bank of the river. He said-
 “O ! Lord of saints! Why do you unnecessarily hold the scorpion in your hand? It bites you. Leave it.”
 The saint said- “The scorpion is a lowly insect. It does not give up its nature. I am a man, a noble being. How should I give up my nature to do good to others?”

He who does good even to one who does harm to him, is alone a saint.

7. SAMSKRIT SENTENCES OF DAILY USE

No salt at all in soup.	- सारे लवणमेव नास्ति ।
Serve buttermilk quickly.	- शीघ्रं तक्रं परिवेषयतु ।
Rice is very hot.	- अन्नं बहु उष्णम् ।
Serve one more.	- पुनः एकं परिवेषयतु ।
Pour water.	- जलं पूरयतु ।
Why? Don't you relish it ?	- किम्? न रोचते वा ?
Have a little more.	- किञ्चित् स्वीकरोतु ।
Don't be shy.	- सङ्कोचः मास्तु ।
Enough, it is more.	- मास्तु, अधिकं भवति ।
Take slowly.	- सावधानं स्वीकरोतु ।

8. SUBHĀṢITAM सुभाषितम् ।

उपकारिषु यः साधुः साधुत्वे तस्य को गुणः ।

अपकारिषु यः साधुः स साधुरिति कीर्तितः ॥

If one is good to those who do good, of what merit is one's goodness? It is only he who is good to even those who do harm to him, is called a saint.

(Answer to the Riddle)

समपत्रम् (Post Card)

Dear participant,

It is a great source of pleasure that you have learnt the syllabus in Pravesha. There will be an examination later. A question paper along with its answers is enclosed. Besides this another question paper is also enclosed. By studying this, your preparation for the examination will be well begun.

पत्रालयद्वारा संस्कृतम्

प्रवेशपरीक्षा

समय: - सार्ध-घण्टाद्वयम्

अङ्काः - 100

I अ) Answer **any ten** questions in English.

(10)

1. असाध्यं केषां नास्ति ?
2. स्वयम् आतपे स्थित्वा अन्यस्य छायां के कुर्वन्ति ?
3. विष्णोः वल्लभा देवी का ?
4. महाभारते कति पर्वाणि सन्ति ?
5. रामायणे कति काण्डाः सन्ति ?
6. चित्ते वाचि क्रियायां च केषाम् एकरूपता ?
7. पञ्चमहाकाव्यानां नामानि लिखतु ।
8. भासेन कति नाटकानि लिखितानि ?
9. विद्याम् अर्थं च कथं साधयेत् ?
10. नरः काश्यां किम् इच्छति ?
11. कुम्भकाराः किं कुर्वन्ति ?
12. विदुषां का सदा वन्द्या ?

आ) Answer in English.

(6)

1. वेदाङ्गानि कानि ?
2. प्रसिद्धानि रूपकाणि कानि ?

II अ) Give the explanation of **any two** in English.

(4)

1. विकारहेतौ सति विक्रियन्ते येषां न चेतांसि त एव धीराः ।
2. उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ।
3. अपकारिषु यः साधुः स साधुरिति कीर्तितः ।

आ) Explain in English.

(4)

1. न किञ्चित् सहसा कार्यं कार्यं कार्यवदा क्वचित् ।
क्रियेत चेत् विविच्यैव तस्य श्रेयः करस्थितम् ॥

III अ) Give the meanings of **any five** in English.

(5)

1. गृहगोधिका, 2. मशकः, 3. पुलिनम्, 4. अग्रजः,
5. जम्बीरम्, 6. पितामहः

आ) Give the Samskrit equivalent of **any five**.

(5)

- 1) Rice 2) Yesterday 3) Where? 4) Mat
- 5) Fore-Head 6) Cloud

इ) Make sentences (**any ten**)

(10)

1. धावितवान् 2. गन्तुम् 3. पठतु 4. चिन्तयति
5. कृत्वा 6. अवन्दत 7. इष्टः 8. दत्तवती 9. ताडयिष्यति
10. हसतु 11. भाषताम् 12. लभै

IV अ) Change the voice (**any four**)

(6)

1. तौ कुत्र गच्छतः? 2. तेन ग्रन्थः नीतः ।
3. बालिकाः देवं नमन्ति । 4. सिंहेन गर्जनं कृतम् ।
5. ताभ्यां मन्दिरं गम्यते । 6. कालिदासः रघुवंशं रचितवान् ।

आ) Match the following.

(3)

(अ)

(आ)

1. किन्तु घटे स्वल्पम्	स्वीकृत्य अक्षिपत् ।
2. सः पाषाणखण्डान्	अन्यं ग्रामम् अगच्छत् ।
3. कदाचित् अहितुण्डिकः	उत्पतति ।
4. राजकुमारः असमञ्जः	न च पक्षिराजः ।
5. जम्बूकः पुनः पुनः	बहु दुष्टः आसीत् ।
6. वृक्षाग्रवासी	एव जलम् अस्ति ।

इ) Change the number.

(4)

1. वानराः कुपिताः अभवन् ।	2. श्वः वयं गमिष्यामः ।
3. ते कार्याणि कुर्वन्ति ।	4. अहं नाटकं पश्यामि ।

V अ) Make sentences of (any five)

(5)

1. हरिद्रा 2. तल्पम् 3. लङ्कुम् 4. उत्पीठिका
5. पत्रिका 6. आपणिकः

आ) Split the sandhis (any five)

(5)

1. कवीन्द्रः 2. राजर्षिः 3. तान्यपि 4. भानूदयः
5. देवायिह 6. पठनाभ्यासः

इ) Fill in the blanks with the given meaning (any six) (6)

1. मम पिता कानपुरं । (will go)
2. सः आगच्छति ? (when)
3. रामः रावणं । (killed)
4. बालकाः दुग्धं पिबन्ति । (after play)
5. भवान् कुत्र गतवान् ? (yesterday)
6. फलानि सन्ति । (on the trees)
7. सीता चायं पिबति । (with a glass)
8. मेघाः सन्ति । (in the sky)

VI अ) Do as instructed (any ten) (15)

1. सः गीतां पठति । (Write in future)
2. यूयम् आगच्छथ । (use the form भवन्तः)
3. अयम् अति उत्तमः मार्गः । (make सन्धिः)
4. तौ आगच्छतः । (make it into plural)
5. अहं गच्छामि । आगच्छामि । (join the sentences)
6. सः विद्यालयं गच्छति । अध्ययनं करोति । (")
7. रामः नमस्कारं करोति । (use नम् धातु)
8. बालिकाः ग्रन्थस्य पठनं कुर्वन्ति । (use पठ् धातु)
9. अध्यापकस्य भाषणम् अस्ति । (Substitute the correct form of अध्यापिका in place of अध्यापकस्य)
10. तथा अपि भवान् गच्छतु । (make सन्धि)
11. जलं कथं पिबामि ? - काकः चिन्तयति । (join sentences)
12. भवान् स्मरति ? (fill in with the appropriate interrogative word)

आ) Explain with the context of any four in English. (8)

1. द्राक्षाफलानि आम्लानि ।
2. अहं विरक्तः सदा तृप्तः ।
3. तेन रन्ध्रेण एव (सर्पः) बहिः आगच्छत् ।
4. दंशनं तस्य स्वभावः ।
5. सा अचिन्तयत् - "अयं नकुलः मम शिशुम् अखादत् ।"
6. गुरो ! देवः कुत्र नास्ति ?

VII Write five sentences on any one topic in English. (4)

1. हिमालयः । 2. गङ्गा । 3. शुकः ।

पत्रालयद्वारा संस्कृतम् प्रवेशपरीक्षा प्रथम-प्रश्नपत्रस्य उत्तराणि ।

- I. अ) 1. There is nothing impossible for men who are energetic.
2. Trees stand in the sun and give shade to others.
3. The favourite of Bhagavan Vishnu is Lakshmi.
4. There are eighteen parvas in Mahabharatha.
5. There are seven kandas in Ramayana.
6. Noble person are one in mind, word and deed.
7. The five Mahakavyas are - Raghuvamsha, Kumarasambhavam, Kiratarjuniyam, Shishupalavadham and Naishadhiyacharitam.
8. Bhasa wrote thirteen plays.
9. A person should learn every moment and should earn from every bit.
10. A man desires death in Kasi.
11. Potter makes pots.
12. The learned respects Vidya.

आ) 1. There are six Vedangas. They are शिक्षा, व्याकरणम्, छन्दःशास्त्रम्, ज्योतिषम्, कल्पः and निरुक्तम् ।

2. The famous Rupakas are- नाटकम्, प्रकरणम्, भाणः, व्यायोगः, समवकारः, डिमः, ईहामृगः, अङ्कः, वीथी and प्रहसनम् ।

II. अ) 1. Those persons, whose minds are not tempted even where there is cause for temptation, are alone the brave.

2. Consideration like- "he is mine or he is another's" occur only to the narrow-minded persons. To the broad-minded persons the whole world is a family.

3. There is nothing great, if a person does good to persons who do them good. It is only he, who is good to even those who do harm to him, is called a saint.

आ) 1. A wise man should never do any action in haste. If one does it with full discrimination the success is surely in one's hand.

- III. अ) 1. गृहगोधिका - lizard. 4. अग्रजः - elder brother.
2. मशकः - mosquito 5. जम्बीरम् - lemon
3. पुलिनम् - sand. 6. पितामहः - paternal grandfather.

- आ) 1. Rice - ओदनम् । 4. Mat - कटः ।
2. Yesterday - ह्यः । 5. Forehead - ललाटः ।
3. Where - कुत्र ? 6. Cloud - मेघः ।

- इ) 1. रमेशः बहु शीघ्रं धावितवान् ।
2. अहं हरिद्वारं गन्तुम् इच्छामि ।
3. संस्कृतं पठतु, तेन संस्कृत्याः ज्ञानं भवति ।
4. भवान् किं चिन्तयति ?
5. कार्यं कृत्वा एव गृहम् आगच्छतु भवान् ।
6. भक्तः देवीम् अवन्दत ।
7. “अयम् एव वर्णः (शाटिकायाः) इष्टः मम” - महिला अवदत् ।
8. भवानीमाता शिवाजीमहाराजाय वरं दत्तवती ।
9. कार्यं करोमि भोः, अन्यथा माता ताडयिष्यति ।
10. इदानीं हस्तु सः, अनन्तरं पश्यामि ।
11. सा संस्कृतम् एव भाषताम् । तेन भाषाभ्यासः भवति ।
12. इच्छामि यद् अद्य आरक्षणं लभै ।

- IV. अ) 1. ताभ्यां कुत्र गम्यते ? 2. सः ग्रन्थं नीतवान् ।
 3. बालिकाभिः देवः नम्यते । 4. सिंहः गर्जनं कृतवान् ।
 5. तौ/ते मन्दिरं गच्छतः । 6. कालिदासेन रघुवंशः रचितः ।

आ)	अ	आ
किन्तु घटे स्वल्पम्		एव जलम् आसीत् ।
सः पाषाणखण्डान्		स्वीकृत्य अक्षिपत् ।
कदाचित् अहितुण्डिकः		अन्यं ग्रामम् अगच्छत् ।
राजकुमारः असमञ्जः		बहु दुष्टः आसीत् ।
जम्बूकः पुनः पुनः		उत्पतति ।
वृक्षाग्रवासी		न च पक्षिराजः ।

- इ) 1. वानरः कुपितः अभवत् । 2. श्वः अहं गमिष्यामि ।
 3. सः कार्यं करोति । 4. वयं नाटकानि पश्यामः ।

- IV. अ) 1. शाके हरिद्रा अधिका अस्ति ।
 2. तल्पं स्थापयित्वा तस्मिन् शयनं करोमि ।
 3. मधुरं लङ्कुकं यच्छ मह्यम् ।
 4. तस्य उत्पीठिका सर्वथा अव्यवस्थिता ।
 5. प्रतिदिनं वृत्तपत्रिका पठनीया ।
 6. सः आपणिकः अधिकं मूल्यं स्वीकरोति, एषः न ।

- आ) 1. कवि + इन्द्रः, 2. राजा + ऋषिः, 3. तानि + अपि
 4. भानु + उदयः, 5. देवे + इह, 6. पठन + अभ्यासः

- इ) 1. मम पिता कानपुरं गमिष्यति ।
 2. सः कदा आगच्छति ?
 3. रामः रावणम् मारितवान्/अमारयत् ।
 4. बालकाः क्रीडित्वा दुग्धं पिबन्ति ।

5. भवान् ह्यः कुत्र गतवान् ?
6. फलानि वृक्षेषु सन्ति ।
7. सीता चषकेण चायं पिबति ।
8. आकाशे मेघाः सन्ति ।

VI. अ) 1. सः गीतां पठिष्यति ।

2. भवन्तः आगच्छन्ति ।
3. अयम् अत्युत्तमः मार्गः ।
4. ते आगच्छन्ति ।
5. अहं गत्वा आगच्छामि ।
6. सः विद्यालयं गत्वा अध्ययनं करोति ।
7. रामः नमति ।
8. बालिकाः ग्रन्थं पठन्ति ।
9. अध्यापिकायाः भाषणम् अस्ति ।
10. तथापि भवान् गच्छतु ।
11. कथं जलं पिबामि इति काकः चिन्तयति ।
12. भवान् स्मरति किम् ?/त्रा ?

आ) 1. द्राक्षाफलानि आम्लानि । - The jackal tried to jump and pluck the bunch of grapes. But he wasn't succesfull. So he quit trying, and told that the grapes are sour.

2. अहं विरक्तः सदा तृप्तः - The thieves came to know that though there were blankets in Chanakya's house, he, Chanakya did not use them. So they woke him and asked the reason for this action. Chanakya replied that the blankets were meant for the poor. Besides, he had renounced all pleasures. He was content with what he had.

3. तेन रन्ध्रेण एव सर्पः बहिः आगच्छत् - A rat thought that there was food in the basket which had a snake. He made a hole and got into it. The fortunate snake ate that rat and through that very hole made by the rat, escaped.
4. दंशनं तस्य स्वभावः - The saint tried to pull out the scorpion from the water. But he was stung repeatedly. A passerby asked the saint-why he was trying to save the low creature. The saint replied that stinging was the nature of scorpion; doing good was his nature.
5. सा अचिन्तयत् - “अयं नकुलः मम शिशुम् अखादत्” - When the lady came back with the water, she was greeted by the mongoose. There were blood stains on its mouth. The lady thought that the mongoose had killed her child.
6. गुरो ! देवः कुत्र नास्ति ? - The guru asked the boy who came to learn - where God is. The intelligent boy replied where God does not exist; meaning God was everywhere. Hearing this the guru was pleased.

VII.1. हिमालयः - हिमालयः भारतस्य उत्तरदिशायाम् अस्ति । सः सर्वेषु उन्नतः पर्वतः । गङ्गा, यमुना इत्यादयः नद्यः ततः आगच्छन्ति । हिमालये सर्वदा हिमं भवति । हिमालयः भारतस्य संस्कृतेः आधारः रक्षकः च ।

2. गङ्गा - गङ्गानदी हिमालयतः आगच्छति । सा अतीव दीर्घा, महती नदी । वङ्गसागरपर्यन्तं तस्याः प्रवाहः अस्ति । तस्याः तीरे ऋषिकेशः, हरिद्वारं, प्रयागः, वाराणसी इत्यादीनि पवित्रस्थानानि सन्ति । गङ्गानदी पवित्रतमा नदी ।
3. शुकः - शुकः जनैः गृहे पाल्यते । तस्य चञ्चूः रक्ता । अङ्गं हरितं, कण्ठः च कृष्णः भवति । सः फलानि खादति । सः मधुरं भाषते ।

पत्रालयद्वारा संस्कृतम्
प्रवेशपरीक्षा

समय: - सार्ध-घण्टाद्वयम्

अङ्काः - 100

I अ) Answer **any ten** questions in English.

(10)

1. मूषकः केन खादितः ?
2. नापितः किं करोति ?
3. रघुवंशमहाकाव्यस्य कर्ता कः ?
4. नृपः कम्बलानि केभ्यः दातुं सूचितवान् ?
5. आरब्धं के न परित्यजन्ति ?
6. महतां क्रियासिद्धिः कुत्र भवति, कुत्र न ?
7. परप्रत्ययनेयबुद्धिः कः ?
8. वेदाः कति ?
9. धातूनां कति गणाः सन्ति ?
10. लक्ष्मीः कम् उपैति ?
11. सोदरः अपि कं विमुञ्चति ?
12. तन्तुवायाः किं कुर्वन्ति ?

आ) Write “अस्मत्” शब्द

(6)

II अ) Explain **any two** in English.

(4)

1. क्रियेत चेत् विविच्यैव तस्य श्रेयः करस्थितम् ।
2. सम्पत्तौ च विपत्तौ च महताम् एकरूपता ।
3. आत्मार्थे पृथिवीं त्यजेत् ।

आ) Explain in English.

(4)

वयमिह परितुष्टाः, वल्कलैस्त्वं दुकूलैः
सम इह परितोषो निर्विशेषो विशेषः ।
स तु भवति दरिद्रो यस्य तृष्णा विशाला
मनसि च परितुष्टे कोऽर्थवान् को दरिद्रः ॥

III अ) Give Meaning of **any five** in English.

(5)

1. प्रतीकारः 2. लवित्रम् 3. कषायः 4. कारवेल्लम्
5. कङ्कतम् 6. शाकम्

आ) Give meaning of **any five** in Sanskrit.

(5)

1. Cough 2. shirt 3. How 4. Pappad 5. Post card
6. Hut

इ) Use in sentences (**any ten**)

(10)

1. पठितवती 2. लिख्यते 3. उक्तवान् 4. कर्तुम् 5. नीत्वा
6. कथय 7. जीवति 8. अस्तु 9. भविष्यति 10. सिद्धम्
11. गच्छामि 12. निन्दितः

IV अ) Change the Voice (**any four**)

(6)

1. अहं देवं नमामि । 2. सः पाठं पठति ।
3. तैः इलोकः गीयते । 4. सा उद्यानं गच्छति ।
5. अस्माभिः पत्राणि लिख्यन्ते । 6. भवता किं क्रियते ?

आ) Match the Following -

(3)

अ

आ

1. कृपया भवान् एव
2. शृगालः
3. नृपेण सचिवानां
4. वृद्धः आम्रवृक्षस्य
5. प्रतिदिनं साधुः गङ्गायां
6. उपकारिषु यः साधुः

- निर्णयः अङ्गीकृतः ।
समाधानं वदतु ।
समीपम् आगच्छतु ।
स्नानं करोति स्म ।
साधुत्वे तस्य को गुणः ?
द्राक्षाफलानि दूषयति ।

इ) Change the numbers. (4)

1. छात्राः शास्त्राणि अपठन् । 3. चोराः कम्बलान् अहरन् ।
2. जम्बूकः द्राक्षां पश्यति । 4. वृश्चिकः हस्तम् अदशत् ।

V अ) Make sentences (any five) (5)

1. दण्डः 2. लेखनी 3. अवलेहः 4. लोहकारः
5. मुनिः 6. फलम्

आ) Split the Sandhi (any five) (5)

1. कानीति 2. देवार्चनम् 3. ग्रन्थयिति 4. रामोऽपि
5. लक्ष्मीशः 6. मुरारिः

इ) Fill in the blanks with the given meaning (any 6) (6)

1. मम उत्तरं ददातु । (Question)
2. भक्तः देवं । (Salutes)
3. अहं आगच्छामि । (after studying)
4. त्वां ताडयामि । (with a stick)
5. काकः घटे अन्तः पश्यति । (after sitting)
6. त्वं दूरदर्शनं वा ? (see)
7. वयं श्वः क्रीडाङ्गणे । (will play)
8. भवतः वाहनं अस्ति ? (where)

VI Fill in the blanks with appropriate words (any ten) (15)

1. बालकः क्रीडाङ्गणे । (क्रीडामि/क्रीडति/क्रीडत)
2. विक्रमः बहु सम्यक् । (गीतवान्/गायानि/गीतवती)

3. आम्रफलानि खादितवन्तः । (बालाः/बालां/बालः)
4. कथम् भवान् ? (स्तः/सन्ति/अस्ति)
5. काकः एकम् उपायं । (करोमि/करोति/कृतः)
6. काशीनगरे पण्डितः अस्ति । (एकम्/एका/एकः)
7. किं समाचारपत्रम् ? (आवश्यकः/आवश्यकम्/आवश्यकी)
8. पञ्चवादने गमिष्यामि । (श्वः/ह्यः/परह्यः)
9. परश्वः शनिवासरः, अद्य ।
(बुधवासरः/गुरुवासरः/रविवासरः)
10. शिष्येण पत्रं । (लिखति/लिख्यते/लिखसि)
11. अहं वाक्यम् । (अवदत्/अवदाव/अवदम्)
12. मूषकः मुखे एव अपतत् । (सर्पस्य/सर्पः/सर्पे)

VII अ) Explain with the context in English (any four). (8)

1. त्वं बुद्धिमान् । विद्याभ्यासार्थम् अत्रैव वस ।
2. तथापि त्वं किमर्थं भूमौ शयनं करोषि ?
3. अहं मम परोपकारस्वभावं कथं त्यजामि ?
4. नृपेण सचिवानां निर्णयः अङ्गीकृतः ।
5. वृद्धः तानि (फलानि) स्वीकृत्य सन्तोषेण अखादत् ।
6. काकः सन्तोषेण जलं पिबति ।

आ) Write five sentences on any topic in English. (4)

1. अश्वः, 2. गजः, 3. रामः, 4. कृष्णः

ॐ

संस्कृत भारती

पत्रालयद्वारा संस्कृतम्

PRAVEŚA (First Session)

अष्टमः पाठः - EIGHTH LESSON

Questions

(A) Fill up the blanks with suitable words-

१. रामः पुस्तकं ।
२. व्याघ्रेण सिंहः ।
३. मनुमहर्षिः विरचितवान् ।
४. व्यासेन विरचितम् ।
५. रामः मारितवान् ।

(B) Translate the following sentences -

Sāvitṛī was the daughter of king Aśvapati. Satyavān was Sāvitṛī's husband. Satyavān died young. Yama started after taking his life¹. Sāvitṛī followed² him. She regained³ her husband by the grace⁴ of Yama.

-
1. जीवं गृहीत्वा । 2. अनुसृतवती ।
 3. पुनः प्राप्तवती । 4. अनुग्रहेण ।

Note : Answers may be written on separate sheets of paper.

India's contribution to the World of Science

(continued from 7th lesson)

Truly ancient Indian science was not as advanced as modern science. But clearly India was ahead of Greece in contemporary science. What Indian philosophers propounded has now been established with much experimentation. For instance, one can see an objective approach to atomic theory in Indian philosophy. Modern science held the view all along until Democrat that atom is indivisible and that it is ultimate constituent of a substance. But no sooner the parts of atom were invented than the whole of old theory became obsolete. That even atoms have constituent parts became a proven fact. Even then, it was held that electrons, protons and neutrons are only in specific numbers for some time. But as modern science has advanced it is propounded that atom is eternal.

Even as the stars go round the sun due to gravity constantly the subtle constituents of an atom also revolve round always. Therefore tremendous power exists even in an atom. The surprising fact is that the Jaina's philosophy explains all these facts. According to Jaina concept the atom relates to these constituent parts only. Many such 'atoms' form a molecule (anu). Whatever way these molecules conjunct gives the form of the substance the same way. For instance, when gold is formed the molecules will have conjuncted in such a way that gold is produced. Jaina philosophy expounds the theory of attraction and retardation. In fact Jaina philosophy explains this phenomena in the same way as it is done in modern science. That our ancestors had all this knowledge thousands of years ago is a matter of great surprise. Those who intend to know the details of atomic theory may refer to the Jaina works 'Gaumatasara' and 'Tathvarthasutra'. Much light is also thrown on this theory in Vaisheshika darshana of Kanada.

Our ancestors have analysed the theory of 'Motion' very extensively. There is no difference ascribed to sound, light, energy etc. All these knit together under knowledge broadly and science was treated as stream of knowledge flowing constantly. To sum up, it is amazing that our ancestors had established the fact that nothing can be produced without motion including the atom which has its constituents always in motion.

(continued in the next lesson)

PRINTED BOOK

(clause 128 of p.o. Guide, part-1)

सविधे,

संस्कृतम् संस्कृतम् संस्कृतम् संस्कृतम् संस्कृतम् संस्कृतम्

CONVENER

SAMSKRIT THROUGH CORRESPONDENCE

"AKSHARAM", 8TH CROSS, II PHASE
GIRINAGARA, BANGALORE-560 085
PHONE : 6721052